

De docent en leerlingbetrokkenheid

Master Special Educational Needs
Praktijkonderzoek so.prakt

S1026090
Jolanda Loos (van der Weide)
Juni 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

Hoofdstuk 1. Inleiding

- 1.1. Aanleiding tot het onderzoek
- 1.2. Doelstellingen van het onderzoek
- 1.3. Onderzoeksvragen

Hoofdstuk 2. Het theoretisch kader

- 2.1. Aspecten van het docentgedrag
- 2.2. Leerlingbetrokkenheid
- 2.3. Motivatie
- 2.4. Didactisch en pedagogisch handelen m.b.t. leerlingbetrokkenheid
- 2.5. Samenvatting.

Hoofdstuk 3. Opzet van het onderzoek

- 3.1. Verantwoording van de onderzoeksopzet
 - 3.1.1. Onderzoeksvraag 1
 - 3.1.2. Onderzoeksvraag 2
- 3.2. Verantwoording van de onderzoeksinstrumenten
 - 3.2.1. Verantwoording docenten en leerlingenenquête
 - 3.2.2. Verantwoording oudervragenlijst
 - 3.2.3. Verantwoording VCA opdracht
 - 3.2.4. Verantwoording interview MT
 - 3.2.5. Verantwoording gesprek met leerlingen en lesobservaties

Hoofdstuk 4. Resultaten van het onderzoek

- 4.1. Resultaten van onderzoeksvraag 1
- 4.2. Resultaten van onderzoeksvraag 2

Hoofdstuk 5. Conclusies

- 5.1. Conclusie onderzoeksvraag 1
- 5.2. Conclusie onderzoeksvraag 2

Hoofdstuk 6. Discussie en aanbevelingen

Literatuurlijst

Bijlagen

Samenvatting

Het onderzoek legt verbanden tussen de docent en de leerlingbetrokkenheid / (school)motivatie. Waarom wordt bij de ene docent wel goede cijfers gehaald en is het rustig in de klas en bij de andere niet? Welke interventies, kennis, competenties, attitudes en persoonlijke eigenschappen kunnen de docenten gebruiken om de leerlingbetrokkenheid te vergroten? In hoeverre spelen de motivatie, de betrokkenheid van de leerling mee om goed onderwijs te bieden en te ontvangen? Er is veel onderzoek gedaan naar de leerlingbetrokkenheid en de schoolresultaten, maar weinig naar de wijze waarop de docenten de betrokkenheid van de leerling kunnen beïnvloeden. Dit heeft geleid tot het formuleren van de volgende centrale vraagstelling:

Welk docentgedrag, met de daarbij behorende competenties (zoals opgesteld door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (2004), kan een positieve bijdrage leveren aan de leerlingbetrokkenheid/motivatie?

Om deze vraag te beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. *Welk docentgedrag draagt bij aan de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs aan de leerling van het Vakcollege Amersfoort?*
2. *Welke didactische en of pedagogische handelingen van de docent draagt bij tot de leerling-betrokkenheid bij het onderwijs?*

De antwoorden worden verzameld aan de hand van de instrumenten; docentenenquête, leerlingen enquête, oudervragenlijst, gesprekken met leerlingen en een lesopdracht volgens het format van het VCA, een interview met MT-leden en lesobservaties. Tevens heeft een groep docenten van het Vakcollege Economie aan een survey-onderzoek van de Universiteit van Twente meegedaan. De uitkomsten van dat onderzoek, samen met de uitkomsten van dit onderzoek komen sterk overeen. Bij de gedragsmatige en emotionele betrokkenheid van de leerling is een duidelijk verband te leggen met het docentgedrag. De inter-persoonlijke competentie van de docent is bepalend voor de leerling-betrokkenheid. Motivatie en leerlingbetrokkenheid voor het onderwijs (de school) hebben een directe samenhang.

Wanneer het onderzoek is afgesloten, komen er aanbevelingen voor de professionalisering van het docententeam van het VCA met betrekking tot de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs en de schoolmotivatie van de leerling

Voorwoord

Bij de start van dit schooljaar werd aan het onderwijsteam van het Vakcollege Amersfoort gevraagd; Wat is jouw motto in het onderwijs of in jouw leven? Mijn motto luidde en luidt: *Wees nieuwsgierig!* Dat is het uitgangspunt voor het volgen van de opleiding Master Sen. Daar ligt de motivatie voor mij. Nieuwsgierig naar de leerling van het Vakcollege Amersfoort (VCA). ‘Wie ben jij ?, Waarom gedraag jij je zo? Wat zit/licht daar achter?’ Door belangstelling te tonen kom je in gesprek, dan raak je betrokken. Die betrokkenheid is het begin van de relatie tussen leerling en docent.

En kom ik uit bij het onderwerp van dit onderzoek; “Wanneer ben je gemotiveerd om iets te doen en wanneer raak je erbij betrokken?”

Gedurende de opleiding heb ik veel kennis opgedaan en nieuwe vaardigheden geleerd. Alle modules zijn nu afgesloten en voor mij ligt de taak het praktijkonderzoek af te ronden. Deze module is dan ook de meest intensieve en tijdrovende van de hele opleiding. Vooral de laatste tijd loopt het onderzoek door mijn schoolwerkzaamheden en niet te vergeten door mijn privéleven heen. Daarom wil ik langs deze weg mijn gezin, collegae, leerlingen, critical friends Heleen Hollander, Ineke Baarslag en mijn begeleider Reinder Blok bedanken voor hun steun en aansporingen. Tevens bedank ik mijn werkgever, het Vakcollege Amersfoort (VCA), voor de tijd en ruimte die zij mij hebben gegeven gedurende de afgelopen twee jaar van mijn studie.

Zeewolde, 15 juni 2011

Jolanda Loos (van der Weide).

Hoofdstuk 1.: Inleiding

Allereerst wordt in dit hoofdstuk de aanleiding, de verlegenheidsituatie, tot dit onderzoek beschreven. Vervolgens worden de doelstellingen en aansluitend de vragen beschreven, waarop dit onderzoek antwoord beoogt te geven.

1.1. Aanleiding tot het onderzoek

Momenteel ben ik werkzaam op het Vakcollege Amersfoort (VCA). Het is een open katholieke vmbo (voortgezet middelbaar beroeps onderwijs) school. Sinds september 2010 is de school gestart met de Vakcollege Techniek, Zorg & Welzijn, Horeca, Toerisme & Voeding en Economie (Handel & Administratie). De leerlingen komen uit diverse culturen en wonen meestal in de wijk waarin de school staat. In het Koersdocument 2009-2014 staat de onderwijskundige visie omschreven. Leidend daarbij is de missie: “Talent al jong stimuleren en hen via een excellente leergang effectief opleiden voor een baan als gekwalificeerd vakman/-vrouw bij (semi)overheidsinstellingen en /of in het bedrijfsleven. “Ontdek, ontwikkel en onderneem”, is het credo, om zo te komen tot toonaangevend beroepsonderwijs in Amersfoort. Naast oog voor talent wordt er onderwijs op maat geleverd, zodat de zesjarige opleiding wordt afgerond voor de leerling met het diploma vmbo en mbo op niveau 2/3. Tevens is er een vorm van Competentie Gericht Leren (CGL) met portfolio, enkele jaren daarvoor, ingevoerd op de school. Er wordt gewerkt met competenties en diverse activerende didactische werkvormen. De leerlingen werken praktijkgericht vanaf het eerste jaar. Ondanks dat er bij CGL veel aandacht wordt geschonken aan de diverse competenties en persoonlijke kwaliteiten, blijven er in de klassen leerlingen zitten die niet gemotiveerd zijn en of zich niet betrokken voelen bij het onderwijs. Met deze leerlingen gaat een ieder op zijn manier mee om. Is de motivatie van de leerling minder of meer geworden sinds de school met de nieuwe vorm werkt? Hoe is het gesteld met de leerlingbetrokkenheid? Moeten de docenten anders met hun rol omgaan? Deze vragen komen in de praktijk telkens terug en blijven centraal staan in het onderzoek.

1.2. Doelstellingen

Op korte termijn wordt met dit onderzoek het volgende bereikt:

- Uitzoeken wat de mening is van de docenten over de leerlingbetrokkenheid en motivatie.
- Uitzoeken wat de mening is van de leerlingen over de leerlingbetrokkenheid en motivatie.

Op langere termijn wordt met dit onderzoek het volgende bereikt:

- Directe aanbevelingen doen met betrekking tot de relatie leerlingbetrokkenheid en het inter-persoonlijk leraargedrag.
- Door professionele benadering van het inter-persoonlijk leraargedrag het didactische en pedagogisch klimaat versterken.

Door de leerlingbetrokkenheid te vergroten, zullen de leerresultaten en het leerrendement omhoog gaan.

1.3. Onderzoeksvragen

Centraal in het onderzoek staat de vraag: **Welk docentgedrag, met de daarbij behorende competenties (zoals opgesteld door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (2004), kan een positieve bijdrage leveren aan de leerlingbetrokkenheid/motivatie?**

Uit deze vraag zijn de volgende onderzoeksvragen en deelvragen ontstaan.

Onderzoeksvraag 1.:

Welk docentgedrag draagt bij aan de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs aan de leerling van het Vakcollege Amersfoort?

Deelvragen:

- 1.1 Wat kenmerkt leerlingbetrokkenheid volgens de literatuur?
- 1.2 Wat kenmerkt de schoolmotivatie van de leerling volgens de literatuur?
- 1.3 Welk docentgedrag stimuleert de leerlingbetrokkenheid volgens de docenten van het VCA?
- 1.4 Welk docentgedrag stimuleert de leerlingbetrokkenheid volgens de leerlingen van het VCA?
- 1.5 Welk docentgedrag stimuleert de leerlingbetrokkenheid volgens het MT van het VCA?
- 1.6 Welk docentgedrag stimuleert de leerlingbetrokkenheid volgens de ouders van het VCA?
- 1.7 Welk docentgedrag draagt bij aan de schoolmotivatie van de leerling van het VCA?

Onderzoeksvraag 2.:

Welke didactische en of pedagogische handelingen van de docent draagt bij tot leerlingbetrokkenheid/motivatie bij het onderwijs?

Deelvragen:

- 2.1 Welke didactische werkvormen stimuleren de leerlingbetrokkenheid?
- 2.2 Welke pedagogische handelingen dragen bij aan de leerlingbetrokkenheid?
- 2.3 Welke docenten competenties (SBL,2004) spelen een rol bij de leerlingbetrokkenheid/motivatie?

Hoofdstuk 2.: Het theoretisch kader

De begrippen docentgedrag, leerlingbetrokkenheid en motivatie vormen de basis voor het onderzoek. Deze begrippen worden aan de hand van theorie uitgewerkt en verklaard.

2.1. Aspecten van het docentgedrag

In dit onderzoek wordt gezocht naar welk docentgedrag met de daarbij behorende competenties (zoals opgesteld door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (2004)) een positieve bijdrage kan leveren aan de leerlingbetrokkenheid en de leerresultaten. Welke bruikbare interventies en theorieën kunnen worden toegepast bij de lessen in het VCA? Het VCA richt zich op de zelfstandige en (mede)verantwoordelijke leerling die op ontdekking uitgaat, zich ontwikkelt, zich oriënteert en ondernemend is.

In hoeverre spelen de leerlingbetrokkenheid en de motivatie mee om goed onderwijs te bieden en te ontvangen? Er is veel onderzoek gedaan naar de leerlingbetrokkenheid en de schoolresultaten, maar weinig naar de wijze waarop de docenten de betrokkenheid van de leerling kunnen beïnvloeden. Volgens Jutten (2008) moet de docent in een lerende school over de volgende competenties beschikken: enthousiasme, hoop, energie en eco-denken. De docent zal aan het individu en aan de groep feedback moeten geven, zodat hetgeen geleerd is ook effect heeft op de langere termijn. De verandering in het onderwijs van “kennis als doel” naar “kennis als gereedschap” vraagt van de docenten andere vaardigheden. Boekaerts en Simons (1995) hebben deze vaardigheden in vijf groepen verdeeld:

1. Kritisch reflecteren op eigen handelen. De docent vervult een rolmodel. De manier waarop de docent voor de klas staat heeft invloed op de prestatie van de leerling.
2. Inspelen op de cognitieve strategieën van de leerlingen. Observeer en geef de leerling aandacht. Geef betekenis aan de leerstof, verklaar, stel vragen, nodig de leerling uit mee te denken.
3. Inspelen op de sociaal-emotionele processen. Welk verwachtingspatroon heeft de leerling van zichzelf en wat is het verwachtingspatroon van de docent? De leerling zal directe feedback en positieve leerervaringen moeten krijgen.
4. Leerlingen zelfstandig leren denken en leren. Door de nieuwe leertheorieën (zoals bijvoorbeeld: coöperatief leren, het nieuwe leren, meervoudige intelligenties) is het mogelijk om de verschillende vormen van intelligentie te trainen.
5. Hanteren van leerfuncties. Er zijn drie categorieën leerfuncties: de voorbereidingsfuncties, de verwerkingsfuncties, en de regulatiefuncties (regulatie van het leren en het gedrag).

Deze vaardigheden sluiten aan bij de zeven competenties voor docenten Voortgezet Onderwijs en Beroeps Volwassenen Educatie, zoals de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (2004) deze heeft opgesteld: inter-persoonlijk competent, pedagogisch competent, vakinhoudelijk en didactisch competent, organisatorisch competent, competent in het samenwerken met collega's, competent in het samenwerken met de omgeving, competent in reflecteren en ontwikkeling. Daarnaast worden er andere vaardigheden van de docent gevraagd door invoering van ‘nieuwe’ leertheorieën zoals coöperatief leren, het nieuwe leren en samenwerkend leren.

Förrer, Jansen en Kenter (2004) stellen dat als de leerlingen tijdens de activiteiten die horen bij coöperatief leren ervaren dat ze deel uit maken van een groep, ze de anderen beter leren kennen en begrijpen. Daardoor zal het welbevinden van de leerling toenemen.

Uit onderzoek van Beijaard, Verloop en Vermunt (2000) en Stevens, Beekers, Evers, Wentzel en van Werkhoven (2004) in het voortgezet onderwijs, komt naar voren dat de docenten zich voornamelijk als vakinhoudelijke en didactisch bekwaam achten. De onderwijsniveaus, zoals vmbo en lwoo, hebben behoefte aan sociaal-emotioneel competente docenten. De relatie die de leerlingen hebben met ‘warme’ zorgzame docenten kan het verschil maken of het risico leerlingen een diploma halen of niet. Dit sluit aan bij het zesblokken model van Boekaerts (1999) waarin er gesproken wordt over de de ‘koude’ (de cognitieve) en ‘warme’ (de persoonlijke) kant van het onderwijs in samenhang met de betrokkenheid van de leerling. Leeman, Wardekker, Majoor (2007) onderschrijven dit. Zij stellen dat de docent ook betrokken moet zijn, dan vindt er een verbinding plaats met het leren en de leerlingbetrokkenheid. Naast de betrokken docenten kunnen ook de vijf leerdisciplines van Senge, (2001) er toe bijdragen dat de docent een veilig leerklimaat kan scheppen. De vijf leerdisciplines zijn:

- persoonlijk meesterschap (wat is jouw visie?)
- gemeenschappelijke visie (gezamenlijk doel)
- mentale modellen (bewust wording van eigen attitudes en meningen en van die van de ander)
- teamleren (alle talenten bij elkaar versterken elkaar)
- systeemdenken (het begrijpen van de afhankelijkheid van elkaar en het begrijpen van de verandering).

Deze leerdisciplines sluiten aan bij de eigenschappen die Covey (2009) toeschrijft aan de effectieve docenten. De effectieve docent: kan zich aan de veranderende omstandigheden aanpassen, kan buiten de bestaande denkkaders denken, is gericht op samenwerking, heeft vertrouwen in de leerling, leren hun leven lang, zijn communicatief ingesteld, zijn een rolmodel voor de leerlingen, hebben leiderskwaliteiten en stimuleren de nieuwsgierigheid van de leerling.

De docent moet zichzelf goed kennen, wat zijn de kernkwaliteiten van zichzelf? Bij de competentie inter-persoonlijk leraarsgedrag moet de docent zich bewust zijn van zijn kernkwaliteiten. Deze kwaliteiten kan men verder ontwikkelen en bewust gaan inzetten.

Bij goed onderwijs staat de dialoog centraal. Tussen de docenten en de leerlingen en de docenten onderling is een voortdurende afstemming nodig om te kijken wat er nodig is om het leren betekenisvol en uitdagend te laten zijn volgens Beekers, Evers, Jansen, Kamphuis, Loman, Soepboer (2006). Volgens van der Ploeg (2007) blijkt dat een derde van de leerlingen niet tevreden is over de manier waarop de lesstof wordt aangeboden. Zoveel mensen zoveel wensen. Toch is er een consensus nodig om zoveel mogelijke leerlingen van goed onderwijs te kunnen voorzien. Daarbij dient er rekening te worden gehouden met de diversiteit van de verschillende intelligenties en de leerstijlen. Van der Ploeg (2007) stelt dat het blijkt dat een meer individuele aanpak, een boeiende wijze van lesgeven en het betrekken van de leerling bij het onderwijs, een positieve invloed heeft op zowel de leerprestaties als het gedrag. Docenten kunnen de self awareness van de leerling vergroten door proactieve stappen te ondernemen en in gesprek te gaan met de leerlingen. Door jezelf beter te kennen (Ben jij je bewust van je eigen emotionele proces? Weet jij wat jou triggert?), kan men adequater inspelen op de situatie. Stimulerend hierbij is de positieve feedback (Richardson en Shupe,

2003). De leerling leert het meest van positieve en specifieke feedback. Luisteren en observeren zijn vaardigheden die de docent kunnen helpen om een leeromgeving te creëren die past bij de behoeften van de leerlingen. Als leerlingen ervaren dat de docent zelfstandigheid geeft en met hen wil gaan onderhandelen, dan zullen de leerlingen overtuigd raken dat de docent oprecht in hen is geïnteresseerd. Zo komt de docent met de leerlingen in gesprek over de manier waarop en hoe zij leren (Boekaert, 2005). Onderzoek van Klaassen (2011) en van Stevens et al. (2004) noemen de volgende eigenschappen voor de ‘ideale’ docent: goed uitleggen, orde kunnen houden, de individuele leerling zien, betrokken zijn en respectvol zijn naar de leerling.

2.2. Leerlingbetrokkenheid

“Het is een pedagogisch uitgangspunt, waarbij de leerling op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes voortdurend bij alle stadia van het (les)onderwerp worden betrokken.” (encyclopedie, begrip controleren, n.d.).

Voorwaarde voor het realiseren van leerlingbetrokkenheid is dat de leerlingen werken aan betekenisvolle taken. Door de leerlingbetrokkenheid kan de motivatie voor school en het leren worden vergroot. Het één heeft met het ander te maken. De docent heeft als taak aan te sluiten bij de ontwikkelingsbehoefte van de leerling. Ook hierbij is de dialoog belangrijk. Door in gesprek te gaan met de leerling krijgt men inzicht in het karakter en het gedrag van de leerling. Wanneer er sprake is van onbetrokkenheid is de kans op vroegtijdig schoolverlaten aanwezig. Het begrip betrokkenheid is een multidimensionaal construct en bestaat uit drie componenten (Appleton, Christenson & Furlong, 2008):

- Gedragmatige betrokkenheid: heeft te maken met de aanwezigheid van de leerling op school, de concentratie, hoe actief doet hij mee in de les. Alles wat betrekking heeft op werkelijke participatie in het onderwijsproces.
- Emotionele betrokkenheid: dit heeft te maken met een positieve leerhouding, de mate van interesse in de school en de identificatie met de school.
- Cognitieve betrokkenheid: heeft te maken met welke leerdoelen de leerling voor zichzelf stelt, in welke mate hij het belang van de opleiding beseft en in hoeverre hij bereidt is zich in te spannen voor de leerresultaten.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat docenten en peers grote invloed hebben op de leerlingbetrokkenheid. Hattie (2003) stelt dat de docent voor 30% het schoolsucces medebepaalt, 50% bepaalt de leerling zelf met zijn talenten, de andere 20% betreft de thuissituatie, de school en de peers. Een positieve relatie met de docent vergroot de betrokkenheid. Stevens (2002) en van der Ploeg (2007) stellen dat het pedagogisch klimaat tegemoet moet komen aan de drie psychologische basisbehoeften te weten: relatie, competentie en autonomie. Dat zijn voorwaarden voor het realiseren van leerlingbetrokkenheid. De leerling moet kunnen werken aan betekenisvolle taken. De leerlingbetrokkenheid kan de motivatie voor het leren vergroten.

2.3. Motivatie

Het woord motivatie laat zich moeilijk omschrijven, er is geen duidelijke consensus over de definitie. In grote lijnen kun je motivatie omschrijven als: de beweegredenen die iemand heeft om zich op die manier te gedragen. In de psychologie spreekt men van, alle factoren en aandriften die op het gedrag gericht zijn. Wel hebben mensen (dus ook de leerlingen), gedragingen die worden afgeleid of aanwijzingen geven dat men gemotiveerd is of niet. Motivatie is gekoppeld aan gedrag. Het woord is

afgeleid van het Latijnse woord ‘movere’ dat beweging betekent. Signalen die leerlingen kunnen afgeven zijn: niet opletten tijdens de les, schoolspullen niet in orde of niet bij zich hebben, geen hulp vragen, geen huiswerk maken en niet nagaan of het geleerde ook werkelijk begrepen is of kan worden toegepast. Tevens kan motivatie per vak verschillen. Daarom kan men ook niet spreken van niet gemotiveerd zijn voor het leren in de algemene zin van het woord. Omdat er verschillende indicatoren meespelen, verschilt de wijze van motivatie en het aan het werk gaan. Motivatie is een vorm van gedrag en wordt beïnvloed door contact met anderen.

Motivatie is onder te verdelen in intrinsieke en extrinsiek motivatie. Bij intrinsieke motivatie wil men iets leren om het leren, de leerling is geïnteresseerd naar de inhoud en de taak. Bij extrinsieke motivatie speelt de beloning van buitenaf een grote rol, bijvoorbeeld een cijfer, diploma, of een compliment. Spreekt men van een hoge motivatie dan zijn de volgende factoren aanwezig: geloven in jezelf, focus op het leren, waardering van school, persistentie, planning en organiseren. Bij een lage motivatie spelen de indicatoren: uitstelgedrag, faalvermijding, geen huiswerk maken, angst en nervositeit mee.

In het project Schoolethos, dat is samengevat in het boek ‘Zin in school’ van Stevens, Beekers, Evers, Wentzel en Van Werkhoven (2005), was de inzet:

“de leerling en zijn natuurlijke motivatie om zich te ontwikkelen/ te leren, daarbij uitgedaagd en ondersteund door de leraar.” (Stevens, et al., 2005, p7).

Leidend bij dit onderzoek is het ecologisch model volgens Wielinga (2001). Binnen dit systeem worden veel netwerken aangetroffen, die een relatie met elkaar hebben en elkaar voorzien van informatie. Er is ruimte voor interactie en komt tegemoet aan de basisbehoefte van de mens met betrekking tot relatie en competentie. Vanuit de pedagogische hoek komt het antwoord op de competentie. Er is ruimte om te experimenteren, uit te dagen en te ondersteunen. Daarbij rekening houden met de autonomie in de ontwikkeling van het kind. Uit dit onderzoek blijkt dat docenten en leerlingen, elk een ander perspectief hebben met betrekking tot het onderwijs.

De reden om naar school te gaan is voor veel leerlingen er één van sociale betekenis. De sfeer op school en de contacten met medeleerlingen en de docenten is voor hen erg belangrijk. De interactie met medeleerlingen en docenten draagt bij aan de motivatie en de betrokkenheid om te leren. Voor het motiveren spelen de volgende principes mee: succeservaringen, extrinsiek belonen en intrinsiek motiveren. De motivatie kan bestaan uit intrinsieke en extrinsieke motivatie. Bij geringe motivatie komen de volgende gedragingen om de hoek zetten: de schoolspullen zijn niet in orde, geen huiswerk maken, storend gedrag in de klas. Tevens is het van belang op welke wijze de overtuigingen met betrekking tot motivatie tot stand zijn gekomen. Komt het uit eigen bekwaamheid (self efficacy) of uit de resultaatverwachting die er zijn Boekaerts (2005). De motivationele overtuigingen komen voort uit: de leerervaringen, uitspraken van anderen (leraren, ouders of andere leerlingen) en sociale vergelijkingen. Zijn deze overtuigingen eenmaal gevormd, dan zijn ze moeilijk bij te stellen of te veranderen. De docent kan leersituaties creëren die een verband leggen naar succeservaringen, feedback te geven op het proces, nadruk leggen op wat er al wordt beheerst en reflecteren op de geleverde prestatie.

“Allowing students to adapt a learning activity to their own psychological needs gives them a feeling of autonomy and self- determination.” (Boekaerts, 2005, p13).

Door in gesprek te gaan met de leerlingen en interesse tonen in de onderwerpen die zij als leuk of saai ervaren, kan men veel informatie verkrijgen die van belang is voor het motivatieproces. Tevens

zullen de leerlingen meer gemotiveerd zijn voor het schoolwerk als de leerdoelen in evenwicht zijn met de wensen, behoeften en verwachtingen van de leerlingen.

2.4. Didactisch en pedagogisch handelen met betrekking tot leerlingbetrokkenheid

Volgens de richtlijnen van SBL moet de docent vakinhoudelijk en didactisch bekwaam zijn. Dat houdt in dat de docent een krachtige leeromgeving creëert in een zo’n realistisch mogelijke praktijk omgeving. De docent houdt rekening met de individuele verschillen, motiveert de leerlingen voor hun taken en bevordert de zelfstandigheid van de leerling. De leerinhoud is bij de docent bekend. Voor de pedagogisch competent, volgens SBL, geldt dat de docent de leerling een veilig leer- en werkomgeving biedt, helpt bij het maken van keuzes en zorg draagt voor de ontwikkeling van de leerling. Daarbij dienen zaken zoals waardering, uitgedaagd worden, zelfstandig werken, verantwoordelijkheid nemen, initiatieven nemen aan de orde te komen in de omgang met de leerling. Tevens moet de docent zich bewust zijn van zijn eigen waarde en normen en van de rol die hij inneemt voor de klas. Als eis wordt aan deze competent gesteld dat de docent op de hoogte is van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling en de processen die daarbij horen.

De professionaliteit van de docent kan in drie groepen verdeeld worden; bekwaamheid, betrokkenheid en bevlogenheid.

“Bekwaamheid wordt gezien als de vaardigheid om professioneel te kunnen handelen, betrokkenheid staat voor het er zijn voor een ander en bevlogenheid wordt gezien als het inspirerend en geïnspireerd zijn” (Klaassen, 2010, p21).

De didactische structuren zoals die gebruikt kunnen worden in het vier hoekenmodel van Fogarty, het coöperatief leren van Kagan (2003) en de Meervoudige Intelligentie van Gardner (1983) bieden een breed scala aan uitdagende didactische werkvormen. Deze worden allen beschreven in het boek *ont-moeten* van Jutten (2008). Bij deze vormen staat de individuele ontwikkeling van de leerling centraal en worden toegepast tijdens de lessen in het VCA.

2.4. Samenvatting

Motivatie is het gevoelswoord dat samenhangt met leerlingbetrokkenheid. Motivatie is het gedrag dat iemand laat zien als hij betrokken is bij het onderwerp.

Relatie, communicatie en interactie zijn kernwoorden die horen bij leerlingbetrokkenheid en schoolmotivatie. De inter-persoonlijk competent en de pedagogisch competent bepalen in welke mate de docent de leerlingbetrokkenheid en leerlingmotivatie kan beïnvloeden. De didactische kwaliteiten zijn voor de leerlingbetrokkenheid van ondergeschikt belang.

Omdat motivatie te maken heeft met ons gevoelsleven dragen interactie, dialoog en inlevingsvermogen bij aan de leerlingbetrokkenheid. De docent moet zich bewust zijn van de interactie met de leerling en daarbij de leerling uitnodigen om mee te denken over het leerproces.

“Kennis van de motivationele overtuigingen van de leerlingen zal de docent helpen een leeromgeving te creëren die past bij de behoeften van de leerlingen” (Boekaerts, 2005, p 9).

Hoofdstuk 3.: Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd op welke wijze getracht is een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen na bestudering van de literatuur. Vervolgens wordt er uitgelegd op welke wijze de onderzoeksinstrumenten zijn opgebouwd. De instrumenten zijn onder de bijlagen terug te vinden.

3.1. Verantwoording van de onderzoeksopzet

In dit onderzoek staan de hieronder vermelde twee onderzoeksvragen centraal. Als uitgangspunt zijn de uitkomsten van de VIL van mevr. J. van Uden MSc in het survey-onderzoek: ‘de docent als linking pin’. De docenten (7 leden) en leerlingen (107) van de sector Economie (klas 1 t/m 4) hebben aan dit onderzoek meegewerkt. Aan de hand van het theoretisch kader zijn de leerlingengesprekken (18), de oudervragenlijst (18) en het interview met MT(5) opgesteld en uitgevoerd. Om de triangulatie te verkrijgen zijn er op diverse niveaus de instrumenten ingezet.

3.1.1. Onderzoeksvraag 1

Welk docentgedrag draagt bij aan de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs aan de leerling van het VCA?

Deze onderzoeksvraag geeft antwoord/inzicht op de vraag welk docentgedrag er gevraagd wordt als de docenten de leerlingen willen betrekken bij onderwijs. Het theoretisch kader ondersteunt de geformuleerde vragen. De docenten en leerlingen enquête van het survey-onderzoek ‘de docent als linking pin’ is in februari 2011 afgenomen en uitgewerkt door de onderzoekster mevr. J. van Uden MSc.

In de oudervragenlijst wordt er naar de mening van de ouders gevraagd omtrent de vraag naar leerlingbetrokkenheid en docentgedrag.

De mentorklas van de onderzoekster is in een klassengesprek de vraag gesteld, nadat de vragenlijst van het survey-onderzoek is ingevuld; Wat moet een docent doen om de les leuk te laten zijn? Wanneer leren jullie nu het best? Bewust is er voor de mentorgroep gekozen, omdat er vertrouwen tussen leerlingen en mentor is.

Tijdens het interview met de MT leden zijn is deze vraag ook gesteld.

De deelvraag 1.7 *Welk docentgedrag draagt bij aan de schoolmotivatie van de leerling van het VCA?* wordt hieronder apart besproken, omdat dit inzichtelijk maakt wat de leerlingen van het VCA vragen van de docenten met betrekking tot docentgedrag. Tevens wordt deze vraag beantwoord met behulp van het survey-onderzoek. Dat hierboven is beschreven.

De leerlingen van het VCA werken in de lessen met speciaal ontwikkelde opdrachtenkaarten. Zo is voor het onderzoek een opdrachtkaart ontwikkeld, daarin wordt uitgelegd wat het doel is van de opdracht. Voor deze vorm is er gekozen, zodat de leerlingen in hun eigen bewoordingen kunnen aangeven wat ze een goede docent vinden. De leerlingen konden in een gesprek over een conflict met een docent, heel goed aangeven waarom het in die les niet liep. De opdracht kan anoniem worden ingevuld.

Tevens is in de oudervragenlijst, die anoniem is ingevuld, de vraag gesteld.

Aan de hand van lesobservaties bij collega’s is er gekeken hoe de interactie met de docent de leerlingbetrokkenheid en dus motivatie van de leerling wordt beïnvloed.

3.1.2. Onderzoeksvraag 2

Welke didactische en of pedagogische handelingen van de docent draagt bij tot leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs?

Omdat de relatie en de dialoog belangrijk is bij de leerlingbetrokkenheid zijn de handelingen die de docent uitvoert medebepalend voor de betrokkenheid van de leerling. Tevens is deze vraag aan het management team gesteld.

Observaties en de protocollen, die er geschreven zijn voor het VCA, worden gebruikt om deze vraag te beantwoorden. Leidend bij de observaties zijn de diverse didactische werkvormen die er per competentie in het VCA ontwikkeld zijn. In de teams, Zorg & Welzijn, Horeca, Toerisme & Voeding, Techniek en Economie (Handel & Administratie) is de afspraak dat iedere docent per les twee didactische werkvormen aanbod laat komen. Tevens is er een studiedag geweest met aandacht voor de diverse activerende didactische werkvormen die ingezet kunnen worden bij competentie gericht onderwijs.

3.2. Verantwoording van de onderzoeksinstrumenten

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn de volgende onderzoeksinstrumenten ingezet: de docent- en leerling-vragenlijst van het survey-onderzoek van mevr. J. van Uden MSc (Universiteit Twente), de oudervragenlijst, de leerling opdracht VCA, het interview met het MT, de gesprekken met de leerlingen en lesobservaties. Per instrument zal hieronder de verantwoording afgelegd worden voor het inzetten van het instrument en het antwoord dat het heeft opgeleverd voor de onderzoeksvraag.

3.2.1. Verantwoording docenten en leerlingenvragenlijst

Deze enquête is een onderdeel van het survey-onderzoek van mevr. J. van Uden MSc van de Universiteit van Twente. Het betreft een vijfjarig landelijk onderzoek onder VMBO en MBO onderwijsinstellingen.

De vragenlijst voor inter-persoonlijk leraarsgedrag (VIL) is door Wubbels, Créton en Hooymayers (1985) ontwikkeld. De Roos van Leary is door hen voor het onderwijs bewerkt. Dit ‘Model for Interpersonal Teacher Behaviour’ (MITB) heeft onderscheidt gemaakt in twee dimensies, te weten de mate van invloed en de mate van nabijheid. De VIL kent acht schalen, de vragenlijst is anoniem ingevuld. Zie bijlage 1. Wel is er een koppeling gemaakt van de leerling naar de docent (door middel van een code). Om een goede respons te krijgen zijn de docenten allen persoonlijk benaderd met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek. In totaal hebben 2431 deelnemers aan het onderzoek meegedaan. Het VCA heeft in dit onderzoek geparticipeerd met 7 docenten en 107 leerlingen van het team Economie. Omdat dit een landelijk onderzoek betreft, kan er een vergelijking gemaakt worden hoe de docenten scoren ten op zichte van andere docenten in het vmbo en mbo met betrekking tot het docentgedrag en de leerlingbetrokkenheid. De uitkomsten van dat kwantitatieve onderzoek hebben de basis gelegd voor dit kwalitatieve onderzoek. De populatie voor dit onderzoek is kleiner. Tevens wordt er dieper op de factoren docentgedrag, leerlingbetrokkenheid en motivatie ingegaan.

3.2.2. Verantwoording oudervragenlijst

De ouders kunnen de vragenlijst invullen via de schaal **JA!**, ja, nee, **NEE!**. De vragen zijn verdeeld in subgroepen die ook in de grafiek weergegeven zijn. De vragen 1,2,3,13 hebben betrekking op de

leerlingbetrokkenheid en de motivatie. Het docentgedrag wordt beantwoord met de vragen 7,8,9,14. De vragen 3,4,5,6 gaan over het maken en leren van huiswerk en de resultaten. Vraag 10 gaat over feedback en vraag 15 over de didactische werkvormen. Daarnaast kunnen de ouders enkele open vragen invullen. Dit is gedaan omdat daarop geen eenduidige antwoorden mogelijk kunnen zijn. Alle ouders van klas A1.1 (18) zijn uitgenodigd om deze lijst in te vullen (bijlage 2). De leerlingen van A1.1 zijn van te voren ingelicht. Aan hun is gevraagd om indien nodig de vragen samen met de ouders in te vullen. (De vragenlijst is klassikaal met de leerlingen doorgenomen, zodat er eventuele onduidelijkheden of moeilijke woorden konden worden verklaard.)

3.2.3. Verantwoording VCA opdracht voor de leerlingen.

Om een zo authentiek mogelijk weergave te krijgen van wat de leerlingen nu van een docent verwachten, is er gekozen voor deze werkwijze. De leerlingen krijgen in dit format diverse opdrachten van de vakken te verwerken tijdens de lessen.

Met de opdracht ‘Zoek de ideale docent voor het VC’, kunnen de leerlingen in hun eigen bewoordingen aangeven wat zij van een docent Vakcollege verwachten (bijlage 3). Van de uitkomsten is een grafiek gemaakt. Vier klassen (onderbouw) zijn gevraagd deze opdracht te maken, drie klassen hebben respons gegeven. Om eenduidige terminologie te gebruiken zijn de begrippen die de leerlingen hebben gebruikt ondergebracht in de competenties zoals de SBL hanteert. Tevens heeft deze opdracht geleid tot lesobservaties bij de collega’s om te kijken welke didactische werkvormen aanspreken bij de leerlingen.

3.2.4. Verantwoording interview MT

De topics, die van te voren vastgesteld zijn, zijn leidend voor het interview (bijlage 4). De respondenten zijn eerst persoonlijk benaderd met de vraag om mee te werken aan het onderzoek. Alle vijf reageerden positief. Omdat in het interview de twee onderzoeksvragen leidend zijn, zijn de gegevens van het interview onder de onderzoeksvragen uitgeschreven.

3.2.5. Verantwoording gesprek met leerlingen en lesobservaties

Er is bewust gekozen voor een gesprek met leerlingen, omdat veel leerlingen een beperkte emotionele woordenschat bezitten. Nederlands is vaak hun tweede taal. Door in gesprek te gaan kan er doorgevraagd worden. De vragen zijn objectief gesteld en hebben direct correlatie met de onderzoeksvragen zoals: ‘ Voel jij je betrokken bij het onderwijs/deze school?, Aan welke activiteiten doe je mee op school?, Wanneer ben jij gemotiveerd om iets te leren?, Weet jij wat je geleerd hebt in de les? Welke lessen en of opdrachten vind je leuk/fijn?, Wanneer ga jij aan het werk met een opdracht?’ Voor de leerlingen is een gesprek met de mentor vanzelfsprekend. Vier keer per jaar voert de leerling een portfoliogesprek met de mentor, over datgene wat de leerling de afgelopen periode heeft geleerd. Tijdens dat gesprek wordt de Socratische vraagstelling gehanteerd. Voor dit gesprek is de klas in twee groepen verdeeld en is het gesprek opgenomen, zodat de onderzoekster de antwoorden kan terug luisteren. Aan de hand van de uitkomsten van dit gesprek zijn er vooraf gestelde observatiepunten opgesteld. Gelet wordt op de volgende punten, waarbij het docentgedrag centraal staat.: begroeting, herkenning van de leerlingen, positieve werksfeer, duidelijk leiding nemen, interactie met de leerlingen, afwisselende didactische werkvormen.

Hoofdstuk 4.: Resultaten van het onderzoek

In dit hoofdstuk zijn de resultaten te zien, die een antwoord geven op de onderzoeksvragen. Deze vragen zijn in hoofdstuk 1 gesteld.

4.1. Resultaten onderzoeksvraag 1 Welk docentgedrag draagt bij aan de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs aan de leerling van het Vakcollege Amersfoort ?

Uitkomsten survey onderzoek 'de docent als linking pin'

	N	Mean	Std.deviation	N	Mean	Std.deviation
Sturend	2431	0,73	0,18	107	0,67	0,19
Vriendelijk	2431	0,70	0,19	107	0,63	0,25
Begrijpend	2431	0,71	0,19	107	0,68	0,17
Inschikkelijk	2431	0,55	0,17	107	0,50	0,20
Onzeker	2431	0,28	0,17	107	0,33	0,18
Ontevreden	2431	0,27	0,17	107	0,30	0,17
Corrigerend	2431	0,34	0,17	107	0,39	0,18
Dwingend	2431	0,53	0,16	107	0,53	0,17
Gedr.betr	2409	3,14	0,44	106	3,18	0,47
Emo doc	2399	3,14	0,59	106	3,09	0,65
Emo vak	2399	2,87	0,62	106	2,86	0,68
Cogn.betr	2391	2,93	0,49	106	3,08	0,53
invloed	2431	0,41	0,37	107	0,35	0,44
nabijheid	2431	0,91	0,70	107	0,69	0,70
Valid N	2391			106		

VIL is een instrument van Wubbels, Brekelmans, den Brok, & van Tartwijk. (2006)

figuur 1

zwart= landelijk onderzoek rood= VCA onderzoek

In figuur 1 wordt de landelijke survey ten opzichte van de deelname van het VCA uitgezet. N= 2431 geldt voor de landelijke deelname. Voor het VCA is N= 107. De eerste acht begrippen duiden op inter-persoonlijk leraargedrag, zoals ook in de Roos van Leary wordt beschreven. Daarbij scoort het VCA bij sturend, vriendelijk en begrijpend lager dan de grote onderzoeksgroep. Gedragmatig betrokken (gedr.betr), emotioneel naar de docent (emo.doc), emotioneel voor het vak (emo.vak) en cognitieve betrokken (cogn.betr) hebben te maken met de diverse stadia van betrokkenheid. Op het gebied van betrokkenheid scoort het VCA hoger dan de andere vmbo's en ROC's die aan het onderzoek hebben meegedaan (figuur 1). Opvallend bij de uitkomst van het VCA is dat sturend, vriendelijk en begrijpend lager uit komen dan gemiddeld. Hoewel dit kleine verschillen betreft, is het wel een punt van aandacht. Op het gebied van betrokkenheid scoort het VCA hoger. Kijkend naar de schaal van inter-persoonlijk leraarsgedrag is de invloed bij het VCA hoger dan bij de andere onderzoeksgroep. Bij invloed kan men denken aan macht, hoe sturend is de docent. Bij nabijheid heeft te maken met hoe dicht staat men tot de ander. Nabijheid is gelijk voor beide groepen.

Vergelijking VIL leerlingen/docenten VCA.

	leerlingen			docenten.		
	N	Mean	SD	N	Mean	SD
sturend	107	,67	,19	7	,79	,19
Vriendelijk	107	,63	,25	7	,83	,16
Begrijpend	107	,68	,17	7	,83	,10
Inschikkelijk	107	,50	,20	7	,55	,16
Onzeker	107	,33	,18	7	,24	,16
Ontevreden	107	,30	,17	7	,23	,22
Corrigerend	107	,39	,18	7	,48	,11
Dwingend	107	,53	,17	7	,48	,14
Valid N	106			7		

Figuur 2

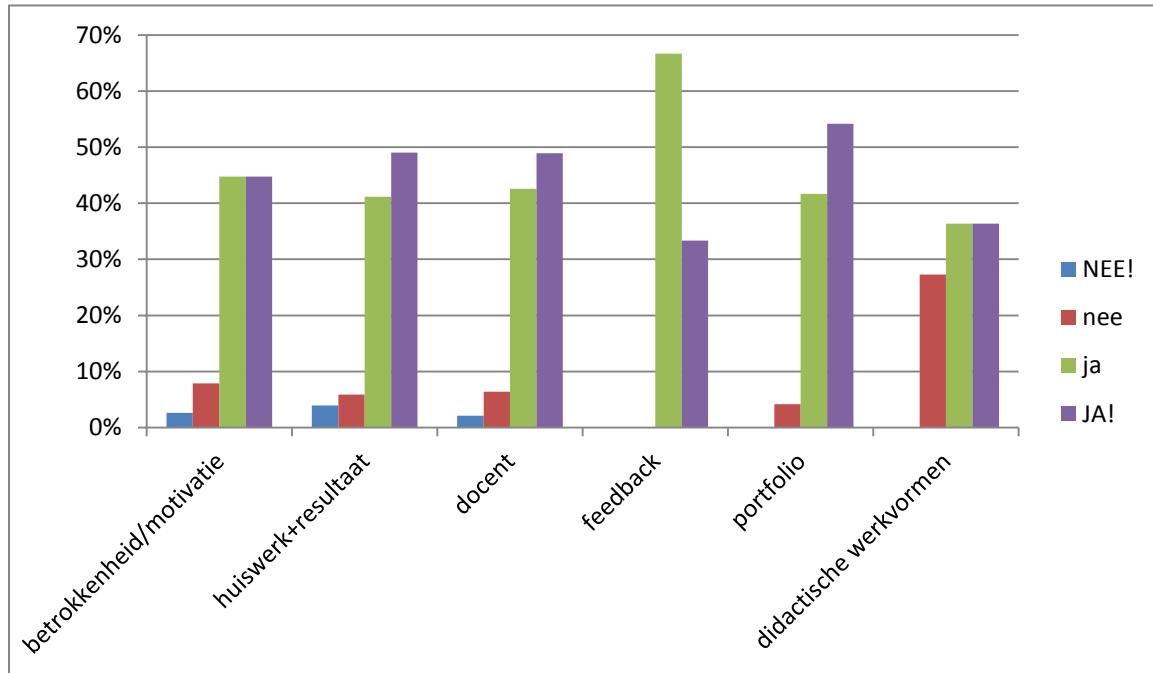
In figuur 2 is te zien dat bij de leerlingen (N=7) de begrippen; vriendelijk, begrijpend en inschikkelijk hoger afwijken op de standaard deviatie ten op zichte van de docenten (N=107). Het begrip ontevreden wijkt ook af. Opvallend is verder dat de leerlingen meer correctie ervaren dan de docenten zelf. De resultaten van de landelijke survey zijn nog niet verder uitgewerkt, omdat het onderzoek nog lopende is. Wel is er al een correlatieanalyse gedaan. Er zijn duidelijke verbanden te leggen met de wijze van lesgeven van de docent en de betrokkenheid van de leerling. Positieve correlatie is er tussen sturend of dwingend docentgedrag en het gedrag van de leerling. Een onzekere doceerstijl correleert negatief op de leerlingbetrokkenheid.

Sturend, vriendelijk, begrijpend en inschikkelijk docentgedrag correleert positief met de emotionele betrokkenheid. Ook hierbij zijn onzeker, ontevreden en corrigerend docentgedrag negatief voor de correlatie. Voor vakgerichte betrokkenheid geldt hetzelfde, al is hierbij de correlatie iets minder belangrijk. Voor cognitieve betrokkenheid geldt ook een positieve correlatie met sturend, vriendelijk, begrijpende en inschikkelijke doceerstijl. Met onzeker, ontevreden, corrigerende en dwingende docentgedrag is geen significante correlatie te zien. De vier vormen van betrokkenheid correleren positief met elkaar.

Resultaten van de oudervragenlijst

Van de achttien ouders uit klas A1.1 zijn er zestien die respons hebben gegeven (89%). De vragenlijst bestaat uit twee delen, gesloten vragen die met : **JA!**, ja, nee, **NEE!** beantwoordt kunnen worden en een deel met open vragen (zie bijlage 2). De gesloten vragen worden in de grafiek hieronder weergegeven. De gesloten vragen zijn geclusterd zoals in de legenda te lezen is. Daarna volgen de antwoorden van de open vragen, die zijn letterlijk overgenomen van de terug gekregen lijsten. De oudervragenlijst geeft antwoord op de twee onderzoeksvragen. De vragen 1,2,3 en 13 hebben betrekking op de betrokkenheid en motivatie. De vragen 4,5,6, gaan over huiswerk en de resultaten. De aspecten die betrekking hebben op de docent en het docentgedrag worden beantwoord in de vragen 7,8,9,en 14. Vraag 10 gaat over feedback. Vraag 11 en 12 over de portfoliogesprekken. Vraag 15 gaat over de didactische werkvormen.

De resultaten van de gesloten vragen van de oudervragenlijst.

NEE! = dit geldt helemaal niet voor mijn kind.

JA! = dit geldt helemaal voor mijn kind

figuur 3

Nee = dit geldt niet voor mijn kind

ja = dit geldt een beetje voor mijn kind

Positief opvallend is de feedback die de leerlingen ervaren. 42% heeft met ja geantwoord en 54% met JA! (figuur 3). Negatief vallen de didactische werkvormen op. Maar liefst 27 % van de leerlingen ervaart niet voldoende afwisseling tijdens de lessen. De meeste ouders ervaren de portfolio gesprekken als zinvol. 42% met ja en 54% met JA!, 4% heeft nee geantwoord. De ouders zijn tevreden over de docenten van het VCA. (49% heeft met JA! geantwoord, 43% met ja , 6% met nee en een kleine 2% met NEE!). Over de schoolresultaten en het maken van huiswerk zijn de meeste ouders ook positief (49% is JA!, 41% is ja, 6% is nee en 4% is NEE!). Een klein percentage leerlingen voelt zich niet betrokken bij school of heeft geen schoolmotivatie.(3% NEE! En 8% nee). Een groot percentage heeft met ja (45%) en JA! (ook 45%) geantwoord.

De resultaten van de open vragen van de oudervragenlijst

1. Hoe helpt u uw kind als het niet gemotiveerd is voor het schoolwerk?

- Kind maakt zelf huiswerk en lost problemen zelf op.
- Praat met het kind om haar te motiveren, dit heeft positieve gevolgen.
- Over de toekomst praten, wat als je niet leert?
- Geen reactie. (opmerking: ik snap de vraag niet)
- Ze moet naar school, ze blijft toch niet thuis.
- Geen reactie.
- Samen huiswerk maken.
- Door hem te belonen.
- Een voorbeeld nemen aan de ouder en later een goede baan hebben.
- Dan zeg ik haar naar haar eigen kamer te gaan.
- Zeggen dat hij zich goed moet concentreren en langzaam lezen, dan kan hij het makkelijker begrijpen.

4.Op welke manier ziet u dat uw kind zich verantwoordelijk voelt voor zijn/ haar schoolwerk en resultaten?

- Cijfers zijn goed.
- De cijfers zijn goed + op tijd inleveren van verslagen e.d.
- Probeert zelf te gaan werken.
- Geen reactie. (opmerking: ik snap de vraag niet)
- Ze is vaak met school bezig en vertelt wat er gebeurt is.
- Ze maakt het voor ons.
- Zelf met het huiswerk bezig gaan.
- Op tijd zijn huiswerk maken en het goed maken.
- Door zijn motivatie.
- Dat ze gaat leren.
- Hij vertelt zelf en kijkt soms naar de website.
- Dat hij zelf aan het huiswerk begint.
- Vrije tijd gaat voor schoolwerk.

1. Met hem praten. m. Als je goed leert krijg je later een goede baan en kun je veel geld verdienen.	
<u>2. Soms lukt het niet om het huiswerk te maken of te leren. Wat is/zijn daar volgens u de reden(en) van?</u> a. Huiswerk wordt altijd gemaakt. b. Tijd voor vriendinnen/ lang buiten spelen/ internet. c. Geen zin of het te moeilijk vinden. d. Niet geconcentreerd. e. Snel afgeleid/ niet begrijpen. f. Vergeten of geen tijd. g. Te moeilijk/ geen zin. h. Vergeten of geen zin. i. Als de toets goed is een cadeau kopen. j. Geen concentratie. k. Als hij ziek is. l. Niet goed opgelet in de klas. m. de stof niet begrijpen.	<u>5.Op welke manier kunnen de leerlingen betrokken worden bij het onderwijs?</u> a. Geen reactie. b. Door te praten met de kinderen. c. De les leuker maken en niet te veel huiswerk. d. Geen reactie. (opmerking: ik snap de vraag niet) e. Niet altijd dezelfde lessen, er moeten verschillende opdrachten zijn. f. Niet dreigen met straf. g. Leuke schoolsfeer. h. Door iets voor de klas te doen. i. Serieus meedoen. j. Door meer te overleggen en hun ook denkwerk te laten doen. k. Goede docent, goed vertellen en als hij aardig is. l. Hun mening kunnen geven. m. Met de kinderen overleggen en samen tot een besluit komen.
<u>3. Wat moet de docent goed kunnen volgens u om goed les te geven?</u> a. Ouder wil graag ook huisbezoek. b. Goed uitleggen, strenger aanpakken als er niet geluisterd wordt. c. Uitgebreid vertellen en goed helpen. d. Meer uitleggen. e. Niet snel boos worden, een beetje streng zijn. f. Afwisselend les geven. g. Nog meer aandacht geven. h. De concentratie in de klas kunnen houden. i. Veel met de kinderen praten. j. Uitleggen en de kinderen begrijpen. k. Duidelijk uitleggen. l. Dat mijn kind de docent kan vertrouwen. m. Goed uitleggen en een praktijkvoorbeeld nemen.	

figuur 4

Veel ouders gaan in gesprek met hun kind als men ziet dat de motivatie voor school wegvalt. Veelal wordt de toekomst (een diploma, een goede baan) als belangrijke doel genoemd om het kind te motiveren voor het onderwijs. De excentrieke motivatie wordt aangesproken; goed cijfers, diploma, goede baan, cadeau, huiswerk maken voor de ouders (zie figuur 4).

Resultaat interview MT

Vier van de vijf MT-ers hebben aan het onderzoek meegewerkt (80% respons). De uitkomsten van het interview met betrekking tot de vraag docentgedrag en leerlingbetrokkenheid worden hieronder uitgewerkt.

Topic: Docentgedrag en leerlingbetrokkenheid

1.Welk docentgedrag verwacht het MT m.b.t. leerlingbetrokkenheid?

R1 Naast kennis overdragen ook coachende vaardigheden en ingaan op de leervragen en leerstijlen van de leerlingen. Onderzoekende houding m.b.t. het algemeen welbevinden van het kind.

R2 Attent, geïnteresseerd, betrokken, nieuwsgierig ,coachend en bevragend

R3 Leerlingen kennen en aanspreken op hun niveau. Rekening houden met leerstijl en leerwensen van de leerling. Met de lesstof aansluiten bij de belevingswereld van de leerling. Leerling onderdeel laten uitmaken van het leerproces. R4 Stimuleren van de leerling tot het stellen van vragen. Vragen

stellen aan de leerling. Geven van opdrachten aan de leerling. Leerstof laten aansluiten bij de belevingswereld van de leerling. Leerling laten presenteren. Leerlingen elkaar laten helpen.

2. Is de leerlingbetrokkenheid vergroot sinds er gewerkt wordt met een portfolio?

Allen antwoorden positief, de leerling hebben meer invloed op hun leerproces. R1 de leerling heeft meer mogelijkheden om inhoudelijk contact te leggen met de docent. R4 werkt bij techniek pas het tweede jaar met portfolio. Is niet op de hoogte hoe het gesteld was met de leerling-betrokkenheid voor die tijd. Vergeleken met zijn vorige school zijn de leerlingen meer verantwoordelijk voor hun eigen leerproces en opvallend is dat de leerlingen hun eigen tekortkomingen aan hun ouders vertellen tijdens het portfoliogesprek.

2a. Worden er ook minder leerlingen met een gele kaart de klas uitgestuurd? (kun je dit ook aangeven in getallen?)

Deze vraag werd door allen beaamd, maar is niet gestaafd op concrete getallen.

Aan de inter-persoonlijk competent van de docent wordt geappelleerd bij het beantwoorden van de vraag met betrekking tot het docentgedrag en de leerlingbetrokkenheid, volgens de uitkomsten van het interview.

Resultaat gesprek met de leerlingen en lesobservaties

Tijdens het gesprek met de twee groepen komen enkele items terug. Van die items is een vragenlijst gemaakt die de leerlingen ingevuld hebben. Opmerkelijk is dat blijkt dat de leerlingen heel goed kunnen aangegeven waarom ze wel goed werken bij de een en niet bij de andere. Vooral bij saaie lessen, daar waar iedere les op dezelfde wijze wordt lesgegeven, kunnen ze geen motivatie voor opbrengen. Is de docent in hun ogen erg sympathiek, aardig, vrolijk, vriendelijk, behulpzaam en het vak spreekt ze ook aan, dan willen ze wel werken voor het vak. Of de docent moet heel streng zijn, dan gaan ze ook aan het werk en maken huiswerk (“anders moeten wij ons om acht uur melden”). Om de objectiviteit te waarborgen wordt er verder niet op deze antwoorden ingegaan. In figuur 5 wordt in kaart gebracht de schoolbeleving en de betrokkenheid bij schoolactiviteit

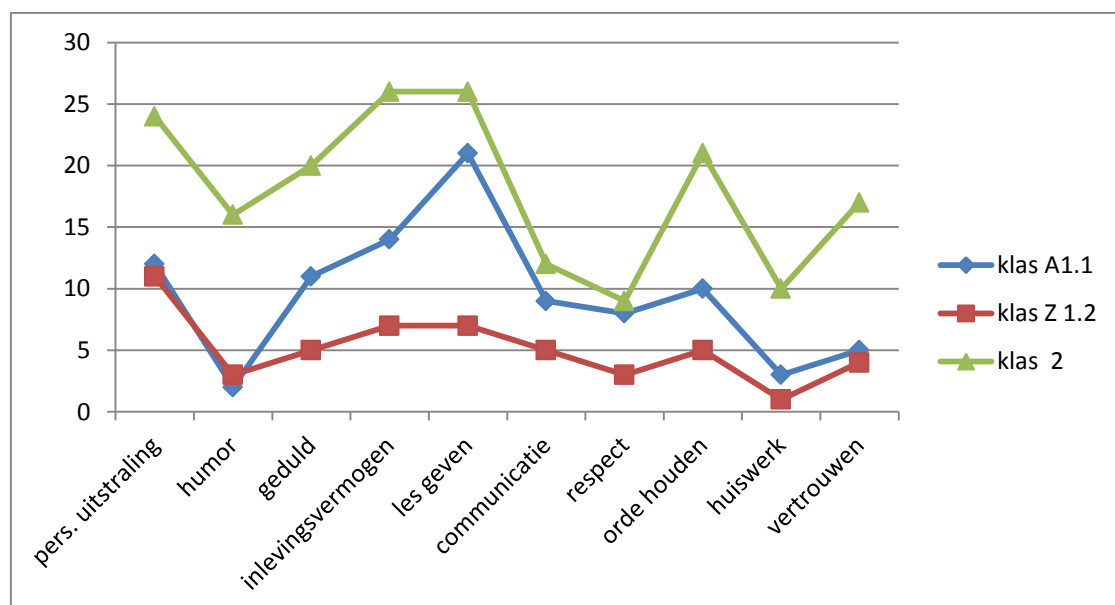

figuur 5

Lesobservatie. Alle docenten (5) kennen de leerlingen bij naam en aan het begin van de les worden de leerlingen begroet. Bij 2 docenten wordt het onrustig als de leerlingen een kwartier hebben gewerkt. De docenten corrigeren het gedrag, maar er treed geen verbetering op. De docenten nemen hierbij geen duidelijke leiding en de rest van de les wordt de sfeer er niet beter op. De leerlingen reageren met een grote mond en zoeken de discussie. Door veel correcties op het gedrag en aanmoedigingen gaan de leerlingen niet aan het werk en heeft de docent geen duidelijke leiding. Bij 3 docenten wordt er een ander werkvorm aangeboden na 20 minuten lestijd. De leerlingen blijven actief aan het werk.

4.2. Resultaten deelvraag 1.7 Welk docentgedrag draagt bij aan de schoolmotivatie van de leerling van het Vakcollege Amersfoort?

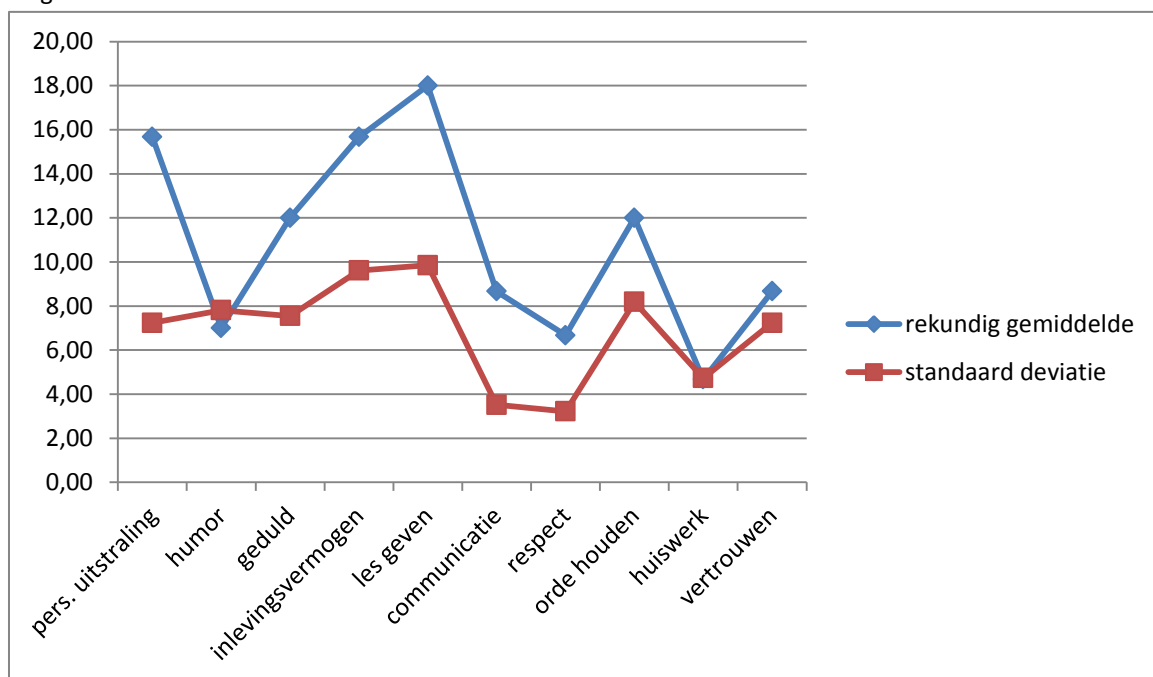
Uitkomsten VCA opdracht: De ideale docent voor het VCA?

figuur 6

Uit klas Z1. (Zorg - Welzijn klas VCA) hebben weinig leerlingen de opdracht gemaakt, acht van de 18 (44%) Klas 2 (gemengde klas met alle vakcollege door elkaar) is een grote klas van 27 leerlingen (100%) Klas A 1.1 (Economie (Handel& Administratie)) heeft 18 leerlingen met ook 100% respons. Er is uit klas Z2.2 geen respons gekomen. Zie figuur 6. Uit klas Z1 hebben veel leerlingen dezelfde eigenschappen benoemd of zelfs twee keer dezelfde eigenschap toe gekend. Omdat de leerlingen in eigen bewoordingen de eigenschappen opschrijven is er een koppeling gemaakt naar een gezamenlijk kernwoord en die zijn benoemd in het staafdiagram. Hieronder zijn de begrippen uitgeschreven zoals de leerling ze hebben benoemd . De leerlingen vinden de inter-persoonlijke , de pedagogische en de vakinhoudelijke en didactische competent belangrijk als het gaat om de docent. Opvallend is dat in klas Z.1 de persoonlijke uitstraling zo groot is. De verklaring hiervoor kan zijn dat deze klas het vakcollege Zorg - Welzijn volgt en bestaat uit alleen meisjes met één jongen. Maar kijkend naar het groter geheel blijkt dat de persoonlijke eigenschappen, zoals aardig, vriendelijk en de uitstraling van de docent hoog scoren. Les geven vinden twee klassen (A1.1 en 2) erg belangrijk. Klas 2 vindt inlevingsvermogen en orde erg belangrijk. De drie klassen hebben elk een andere mentor en een eigen docententeam. Opvallend bij vertrouwen is de hoge score van 2 met betrekking tot vertrouwen in de docent.

De gemiddelde uitkomsten

figuur 7

Afwijkend in deze grafiek (figuur 7) zijn de persoonlijke uitstraling, geduld, inlevingsvermogen, les geven en orde houden. Deze grafiek geeft een duidelijk beeld weer, omdat er uitgegaan wordt van gemiddelden weggezet tegenover de standaard deviatie. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat klas 2 een groter aandeel heeft, dus het gemiddelde meer naar zich toe trekt.

Figuur 8 geeft in een overzicht weer welke begrippen, die de leerlingen noemden, onder de kernwoorden vallen

Persoonlijke eigenschappen/ uitstraling	vrolijk, lief, eerlijk, niet streng, gezellig, aardig, betrouwbaar
Humor	grapjes maken, lachen om grapjes, humor, kunnen lachen
Geduld	Geduld, niet snel boos worden, het nog een keer uitleggen
Inlevingsvermogen	goed omgaan met de leerlingen, meeleven, luisteren, begrip hebben voor de leerlingen, kunnen omgaan met problemen
Lesgeven	Goed voorbereide lessen, uitleggen, toets bespreken, nauwkeurig nakijken, controle in de les, eerlijke cijfers geven, niet snel afgeleid zijn. Leuke activiteiten doen tijdens de les.
Communicatie	Duidelijk spreken, rustig praten, praten met de leerlingen, duidelijk zijn
Respect	Beleefd zijn tegen de leerlingen, niet schreeuwen, geen geweld, geen racistische opmerkingen maken.
Orde houden	Niet dreigen (met straf) omgaan met een probleemklas, niet te streng
Huiswerk	Niet te veel, niet te weinig, voldoende huiswerk
Vertrouwen	Aan de docent hulp kunnen vragen, vrijheid geven, afspraken maken en nakomen, vertrouwen in de klas hebben, betrouwbaar zijn.
Enkele leerlingen (4) benoemden:	Vrouwelijke docent, moet Nederlands geven

figuur 8

Resultaat interview MT

Topic: Docentgedrag en leerlingmotivatie

1. Welk docentgedrag verwacht het MT m.b.t. de motivatie van de leerling?

Twee respondenten reageerden met zie leerlingbetrokkenheid. R1 gaf als reactie belangstelling voor de leerlingen tonen. R4, de leerling door een positieve benadering en door een afwisselende manier van lesgeven (pedagogisch en didactisch) de leerling weet te motiveren. Bij geen of geringe motivatie van de leerling moet de docent in gesprek gaan en trachten te achterhalen waarom de leerling niet gemotiveerd is.

2. Is de motivatie van de leerling vergroot sinds er gewerkt wordt met een portfolio?

Allen reageerden dat dit zeker het geval is, maar op zich is de motivatie moeilijk meetbaar. Wel zien allen dat de betrokkenheid bij het school gebeuren wel vergroot is. In de kwaliteitsmeter was de schoolbeleving gegroeid. R4, omdat de leerling bepaald (binnen bepaalde grenzen) hoe zijn product eruit komt te zien is de eigen inbreng van de leerling vergroot.

4.3. Resultaten onderzoeksvraag 2

Welke didactische en pedagogische handelingen van de docenten dragen bij tot de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs?

Deze vraag wordt zowel door de ouders in de oudervragenlijst als door het MT in het interview beantwoord. Voor het beantwoorden van deze vraag is er gebruikt gemaakt van de protocollen waaruit het VCA werkt. Tevens komt deze vraag aanbod tijdens het interview met de MT. Tijdens lesobservaties staan de didactische werkvormen en de interactie met de klas centraal.

Resultaat interview MT

3. Aan welke voorwaarden moeten de lessen voldoen om de leerling te betrekken bij het leren?

De voorwaarden die er genoemd worden zijn: uitdagend, gerelateerd aan de beleavingswereld, vanuit structuur, in begrijpelijke taal, rekening houden met de leerstijlen, keuze mogelijkheden voor de leerlingen, goede instructie, taakgerichte sfeer tijdens de les en de leerling moet weten wat en

waarom er geleerd is in die les, afwisseling in de les, juiste balans tussen theorie en praktijk, praten met de leerlingen en actief ingaan op voorstellen van de leerlingen.

4. Welke didactisch werkvormen dragen bij aan de leerlingbetrokkenheid?

R1 keuze mogelijkheden, individuele begeleiding. R2 vragen, vragen naar eigen beleevingswereld en daarbij aansluiten, variatie in de werkvormen. R3 samenwerken, leerlingen verantwoordelijk maken voor het eindproduct, handelingsopdrachten vanuit de praktijkgesimuleerde omgeving. R4 Werken in groepjes, elkaar helpen, audiovisuele hulpmiddelen en afwisseling.

5. Welke pedagogische handelingen dragen bij aan de leerlingbetrokkenheid?

Hulp bieden bij..., invoelend, controleren of de leerlingen het begrepen hebben, leerlingen kennen in gedrag en sociale omgeving en de leerlingen aanspreken middels positieve stimulatie, individuele - en groeps gesprekken, voorbeeldfunctie van de docent, aan wijzigingen geven op het moment dat de leerling dreigt vast te lopen, niet het probleem van de leerling oplossen, maar de leerling zo sturen dat hij het probleem oplost en hen daarvoor prijzen.

Resultaat oudervragenlijst

Met betrekking tot de onderzoeksvraag naar de pedagogische en didactische handelingen van de docent gaven de ouders het volgende aan. Zie grafiek oudervragenlijst bij de eerste onderzoeksvraag. De meeste leerlingen ervaren voldoende afwisseling tijdens de lessen 36 % antwoord met **JA!** en 36 % met ja. Toch is er een grote groep 27 % die niet voldoende afwisseling ervaart.

Resultaat gesprek met leerlingen en lesobservatie

De leerlingen geven aan dat een les saai is als de lesstof te moeilijk is of er geen interesse voor is. Tevens vinden ze lessen met alleen uit het boek werken erg saai. Wel ervaren ze de afwisseling in de les. “Het is saai in die les.”, “Maar bij de ene docent mag je meer bepalen wat je gaat doen dan de ander.” en “Als ik er al iets van af weet, vind ik het leuk en kan ik ook werken.” zijn enkele opmerkingen die de leerlingen maken.

Tijdens de observaties komen diverse didactische werkvormen aanbod. Er is afwisseling met instructie (luisteren), antwoorden klassikaal of individueel opschrijven en diverse samenwerkingsopdrachten. Opdrachten waarbij inzicht gevraagd wordt of oorzaak/gevolg benoemd moet worden ervaren de leerlingen als lastig/moeilijk. De docenten kennen de leerlingen bij naam en aan het begin van de les worden de leerlingen begroet. Zoals bij de resultaten, die beschreven zijn bij onderzoeksvraag 1, blijkt dat als de concentratieboog voor de leerlingen zwak is en beter gekozen kan worden voor een andere didactische werkvorm. Zijn er keuzemogelijkheden tijdens de les (de leerlingen mogen zelf bepalen waarmee zij gaan beginnen en weten van te voren welk werk er af moet zijn) dan kunnen de leerlingen langer geconcentreerd aan het werk blijven en is er minder sturing van de docent nodig.

Resultaat protocollen

Zowel in de schoolgids, als in het koersdocument; Ontdek, Ontwikkel en Onderneem! en het curriculum van het VCA voor de projectleiders, wordt er gerefereerd naar de diverse activerende didactische werkvormen. Door professionalisering van het docententeam wordt er gewerkt naar het verhogen van onderwijskwaliteit. De leerling betrekken en motiveren voor het onderwijs staat hoog in het vaandel. Daarbij gebruik maken van de diverse leertheorieën en rekening houdend met diverse leerstijlen en talent ontwikkelen.

Hoofdstuk 5.: Conclusies

De conclusies die in dit hoofdstuk aan de orde komen zijn gebaseerd op de resultaten uit de onderzoeksinstrumenten en literatuurstudie. De centrale vraagstelling **Welk docentgedrag, met de daarbij behorende competenties (zoals opgesteld door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (2004), kan een positieve bijdrage leveren aan de leerlingbetrokkenheid/motivatie?**, is met dit onderzoek, beoogt te beantwoorden aan de hand van de onderzoeksvragen.

Conclusie onderzoeksvraag 1

Welk docentgedrag draagt bij aan de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs aan de leerling van het VCA?

De inter-persoonlijk competent is voor de leerlingbetrokkenheid van groot belang. De docent gaat op zoek naar een goede balans tussen leiding nemen/geven en begeleiden, corrigeren en stimuleren. De interactie is hierbij belangrijk. In welke mate van betrokkenheid, invloed of bewustzijn participeert men en in hoeverre anticipeert men hierin. Communicatie is het kernwoord. Dit komt naar voren uit het literatuuronderzoek, het survey-onderzoek en uit de VCA opdracht. De leerling ziet het liefst een docent die vriendelijk is, geduld heeft, met humor voor de klas staat, zich kan verplaatsen in de leerling en die duidelijk de leiding (orde) heeft tijdens de lessen. De verschillen in de uitkomsten van de opdracht; 'De ideale docent voor het VCA!', van de drie klassen kunnen voortkomen uit een andere samenstelling van het team en andere mentoren (figuur 6). De leerling keuze laten maken en mee laten denken over de invulling van het onderwijs zorgt voor een grotere betrokkenheid bij het onderwijs. De leerlingen voelen zich dan medeverantwoordelijk voor het onderwijs. Door vier keer per jaar tijdens het portfoliogesprek met de leerling in gesprek te gaan over wat hij geleerd heeft en op welke gebieden er een ontwikkeling heeft plaats gevonden, raakt de leerling betrokken bij zijn onderwijs.

Op het gebied van inter-persoonlijk competent scoort het team Economie van het VCA hoog. De ouders zijn tevreden op de wijze waarop er onderwijs wordt gegeven door de docenten van het VCA.

Conclusie van deelvraag 1.7 Welk docentgedrag draagt bij aan de schoolmotivatie van de leerling van het VCA?

Leerlingbetrokkenheid en schoolmotivatie zijn met elkaar verbonden. Positieve benadering, directe feedback op het resultaat en het leerproces stimuleren de motivatie. De motivatie is op zich moeilijk meetbaar, maar door de portfoliogesprekken met de mentor is regelmatig een terugkoppeling met de leerling over de schoolbeleving.

Voor de schoolmotivatie is ook de inter-persoonlijk competent belangrijk. In de uitkomsten van de oudervragenlijst zien de ouders de motivatie gekoppeld aan de toekomst. Je moet goed en hard leren en goed je huiswerk maken dan krijg je een goede baan.

5.2. Conclusie onderzoeksvraag 2

Welke didactische en of pedagogische handelingen van de docent draagt bij tot de leerlingbetrokkenheid bij het onderwijs?

Het VCA heeft enkele jaren geleden een vorm van competentie gericht leren ingevoerd in de onderbouw. Door meer nadruk te leggen op wat heb je nu geleerd, wat weet je al van het onderwerp af en aansluiten bij de belevingswereld van de leerling wordt de leerling uitgedaagd om mee te

denken over het onderwijs. Keuzes maken, samenwerkingsvormen en persoonlijke ontwikkelingsdoelen staan centraal. Er is een grote groep leerlingen 27 % die niet voldoende afwisseling ervaart bij de lessen (figuur 3).

Hoofdstuk 6. Discussie en aanbevelingen

Discussie

- Betrokkenheid en motivatie zijn twee losstaande begrippen, die met elkaar verbonden zijn. Betrokkenheid behelst meer dan alleen gemotiveerd zijn. Betrokkenheid is deel uit maken van een groter geheel. Betrokken bij de school, bij een groep, bij de klas en bij het onderwijs. Motivatie is een gevoel, dat van binnen uitkomt, al dan niet geactiveerd door handelingen van derden. De twee begrippen zijn niet in concrete getallen te meten, wel de gedragingen die erbij behoren. Over de twee begrippen zijn tijdens dit onderzoek heel wat discussie gevoerd.
- De ouders reageerden positief op het onderwerp huiswerk. Volgens de ouders maakten de leerlingen het huiswerk. Een kanttekening mag hierbij worden geplaatst, omdat veel leerlingen het huiswerk niet noteren. En dan zeggen dat ze geen huiswerk hebben. Gaat dit veranderen nu er gewerkt wordt met het leerlingvolgsysteem Magister?
- De ouders ervaren het maken van huiswerk positief, maar de leerlingen geven aan dat het soms te veel is. Hierbij wordt uitgegaan dat de leerling zijn huiswerk correct in zijn agenda noteert. Wanneer wordt er teveel huiswerk gegeven? Ervaren de leerlingen deze druk extra tegen de tijd dat er rapportcijfers ingeleverd moeten worden. Ook dit is een onderzoek waard.
- Opvallend is dat geen enkele leerling de buitenschoolse activiteiten benoemd als er gevraagd wordt aan welke schoolactiviteiten ze meedoen, terwijl veel leerlingen dat wel doen. Zien ze die activiteiten die samen met jongerenwerkers vanuit de buurt op school worden georganiseerd niet als verlenging van school? Tevens blijven veel leerlingen in de aula zitten terwijl hun lessen zijn afgelopen en pas later naar huis gaan. Dit valt mijns inzien ook onder leerling-betrokkenheid. Of ervaren zij dit als buurtwerk en niet als school? Op zich weer een nieuw onderzoek?
- In welke fase van onderwijsregime zit het VCA. Is dit bekend bij de docenten? Het doel van het vakcollege is te komen tot procesgericht onderwijs dat inspeelt op de vraag van de leerling. De fase waarin het onderwijsregime gestalte krijgt is mede bepalend voor welke vorm van feedback wordt geven en op welke wijze wordt de leerling gemotiveerd voor het onderwijs. Dit is niet in het onderzoek meegenomen, omdat het VCA net een jaar voor alle vier de VC's operationeel is.
- Stelling: Wanneer er bij de aanname van de docent veel informatie verkregen is over de inter-persoonlijke competentie van de nieuwe docent neemt het VCA een goede docent aan.

Aanbevelingen

- Er ligt leerwinst te behalen op het gebied van het hanteren van de diverse leerstijlen. Coöperatief leren (Kagan,2003) en Meervoudig Intelligentie (MI) (Gardner,1983) kunnen daarin een bijdrage leveren en sluit nauw aan bij het competentie gericht onderwijs zoals het VCA hanteert. Omdat coöperatief leren een actieve en constructieve vorm van leren is en een andere manier van lesgeven vraagt, zou het team daar training in moeten krijgen. Voor de leerling, die onderdeel uitmaakt van de groep heeft dit als resultaat een grotere eigenwaarde. Iedereen heeft kwaliteiten. *“Ze ervaren dat ze deel uitmaken van de groep (relatie) en dat hun inbreng gewaardeerd wordt (competentie). Ze zijn met elkaar verantwoordelijk voor het groepsresultaat (autonomie).” (Förre, 2004,p15)*
- Omdat er bij de MI gebruik gemaakt wordt van de talenten en leerstijlen die de leerling heeft, moet het team op de hoogte zijn van de mogelijkheden die MI kan bieden. In het koersplan wordt dit wel benoemd, maar de praktijk laat een ander beeld zien.
- Communicatie met de leerlingen. De portfoliogesprekken door een vaste docent/coach laten voeren. De mentorgroepen kleiner maken zodat de mentor/coach tijd heeft om goed in gesprek te komen met de leerling. En zo beter en sneller leert kennen en adequaat op problemen kan inspelen. Als de leerlingen de docenten kennen en vertrouwen is de leerling-betrokkenheid groot en neemt de schoolmotivatie en de resultaten toe. Op het gebied van communicatie en vertrouwen is er een leerwinst te behalen. (zie figuur 6)
- Het docententeam trainen op de inter-persoonlijke competent, de diverse leerstijlen en didactische werkvormen, bewust zijn van de interactie. Trainen op de roos van Leary , reflectiemodel van Korthage.
- Inzetten op de inter-persoonlijk competent van de docent. Zijn er veel docenten inter-persoonlijk competent dan zal de leerlingbetrokkenheid en de motivatie van de leerling voor het onderwijs verhogen en de resultaten verbeteren.

Literatuurlijst.

- Appleton, J.J., Christenson, S.L., & Furlong, M.J. (2008). Student engagement with school: critical conceptual and methodological issues of the construct. *Psychology in the schools*, 45(5), 369-386.
- Beekers, P., Evers, M., Jansen, J., Kamphuis, J., Loman, E., Soepboer, W. (2006). *Zin in leren*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.
- Beijaard, D., Verloop, N., & Vermunt, J.D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: an exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and teacher education*, 16, 749-764.
- Boekaerts, M. (2005). Motivation to learn. (Electronic version) *Educational Practices Series*, 10.
- Boekaerts, M., Simons, P.R. (1995). *Leren en Instructie. Psychologie van de leerling en het leerproces*. Assen: Van Gorcum. P 223-257.
- Covey, S.R. (2009). *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap*. Amsterdam/Antwerpen : uitgeverij Business contact. P53-78.
- Förster, M. e.a. (2004). *Coöperatief leren voor alle leerlingen*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.
- Hattie, J. (2003). Teachers Make a Difference What's is the research evidence? *University of Auckland Australian Council for Educational Research*, 1-17.
- Jutten, J. (2008). *Ont- moeten boeiend onderwijs in een lerende school*. Echt : Jan Jutten training en ontwikkeling Natuurlijk Leren B.V.
- Klaassen, C. (2010). *De voorbeeldfunctie van de docent in het Vakcollege*. Gevonden op 14 mei 2011, <http://www.kortlopendonderzoek.nl/onderwijs/2011>
- Leeman, Y., Wardekker, W., Majoor, D., (2007). *Pedagogische kwaliteit op de kaart*. Baarn: H Buitgevers. *Leerlingbetrokkenheid* <http://www.encyclopedie.nl/begrip.controleren>.
- Ploeg, J. van der. (2007). *Gedragsproblemen. Ontwikkelingen en risico's*. Rotterdam: Lemniscaat
- Richardson, B. en Shupe, M. (2003) The importance of the teachers self-awareness in working with students with emotional en behavioral disorders. *Teaching exceptional children, Volume 36* p8-13.
- SBL. (2004). *Bekwaamheidseisen VO en BVE. Interpersoonlijke competentie*. Geraadpleegd 23 februari 2011, via [http:// www.lerarenweb.nl/lerarenweb-bekwaamheidhtml?slb&artikelen&45](http://www.lerarenweb.nl/lerarenweb-bekwaamheidhtml?slb&artikelen&45).
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., Kleinert, A. (2001). *Lerende Scholen. Het vijfde Discipline- handboek voor onderwijzers, ouders en iedereen die betrokken is bij scholing*. Schoonhoven: Academic Service..
- Stevens, L., Beekers, P., Evers, M., Wentzel, M., Van Werkhoven, W. (2005). *Zin in school*. Amersfoort: CPS.
- Uden, van. J. (2011). *De docent als linking pin*. Gevonden 24 februari <http://www.utwente.nl/gw/co/onderzoek/onderzoeksprojecten/vanudenritzenpieters.doc/W>
- Wubbels, T., Créton, H., & Hooyman, H. (1985). *Psychologische basisbehoeften en het interpersoonlijk functioneren van doc's*. Wubbels, T., Créton, H., & Hooyman, H. (1985). Geraadpleegd 28 april 2011 via <http://igitur-archive.library.uu.nl>

Bijlage 1. Enquête Survey- onderzoek

Omdat deze enquête erg uitgebreid is, is deze niet als word document erbij gevoegd. De vragenlijst is gebaseerd op het docentgedrag volgens Leary, daarbij wordt gesteld dat in het gedrag naar andere mensen toe, macht en nabijheid een rol spelen. Uitleg VIL-vragenlijst
http://www.schildwacht.nl/rita/onderwijs/achtergrondinfo_Leary.pdf

Bijlage 2. Oudervragenlijst

Vragenlijst ouders VCA.

Geachte ouders/ verzorgers,

Onderstaand vindt u een lijst van stellingen, die van toepassing kunnen zijn voor uw kind. Zou u willen aangeven in hoeverre dit op uw kind van toepassing is? Wilt u de ingevulde vragenlijst in de bijgevoegde envelop aan uw kind meegeven voor 25 mei?

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Met vriendelijke groet,

J. van der Weide – Loos.

Mentor klas A1.1

JA! = dit geldt **helemaal** voor mijn kind.

ja = dit geldt **een beetje** voor mijn kind.

nee = dit geldt **niet** voor mijn kind.

NEE! = dit geldt **helemaal niet** voor mijn kind.

	JA !	ja	nee	NEE !
1. Mijn kind vertelt thuis over school.				
2. Mijn kind gaat met plezier naar school.				
3. Mijn kind weet wat hij/zij moet doen voor school.				
4. Mijn kind maakt zijn/haar huiswerk altijd.				
5. Ik moet tegen mijn kind zeggen dat er huiswerk gemaakt moet worden.				
6. Ik ben tevreden over de schoolresultaten van mijn kind.				
7. Mijn kind heeft vertrouwen in de mentor.				
8. Mijn kind heeft vertrouwen in de docenten.				
9. De docenten begeleiden mijn kind goed bij het leren.				
10. Mijn kind krijgt complimenten van de docenten.				

11. De portfoliogesprekken vind ik heel goed voor mijn kind.				
12. Door de portfoliogesprekken heb ik als ouder een goed beeld van wat mijn kind allemaal kan en waar hij/zij goed in is.				
13. Mijn kind heeft meer zelfvertrouwen gekregen sinds hij op school is.				
14. Mijn kind krijgt extra hulp en begeleiding.				
15. Mijn kind ervaart voldoende afwisseling tijdens de lessen.				

B. Open vragen: (graag zo uitgebreid mogelijk beantwoorden)

<u>1. Hoe helpt u uw kind als het niet gemotiveerd is voor het schoolwerk?</u>
<u>2. Soms lukt het niet om het huiswerk te maken of te leren. Wat is/zijn daar volgens u de reden(en) van?</u>
<u>3. Wat moet de docent goed kunnen volgens u om goed les te geven?</u>
<u>4. Op welke manier ziet u dat uw kind zich verantwoordelijk voelt voor zijn/haar schoolwerk en resultaten?</u>
<u>5. Op welke manier kunnen de leerlingen betrokken worden bij het onderwijs?</u>

Bijlage 3

	De ideale docent voor het VCA!
Inleiding	Het VCA is een leuke school. Er komen veel kinderen naar school. Dit jaar zijn er zoveel aanmeldingen dat er nieuwe docenten aangenomen kunnen worden. In deze opdracht ga jij de school helpen. Samen gaan we opzoek naar die docent die jullie willen hebben. De ideale docent voor het VCA.
Opdracht	Niet iedereen is gelijk, ook de docenten niet. Maar wat vinden jullie nu een goede/leuke docent. Wat doet zo'n leraar: kan hij mooi vertellen, goed orde houden, geeft hij veel huiswerk op, hoe worden de cijfers gegeven, welke eigenschappen heeft hij? Over deze onderwerpen ga je nadenken. Maar denk erom dat het wel een mens blijft!
Voorwaarden	1. Op een kladblaadje ga je eerst alle eigenschappen opschrijven die jij belangrijk vindt voor een docent. 2. Je gaat overleggen met een klasgenoot en samen komen jullie tot 10 of meer eigenschappen. 3. In een tabel/ overzicht laat je zien welke eigenschappen de docent moet hebben. 4. Bedenk 10 vragen die jij aan de nieuwe docent wil vragen als het gaat om het lesgeven. Deze vragen heb je onder je tabel/ overzicht geschreven.
Opdrachtgever	Docent Vakcollege Economie.
Bron en materialen	Internet, vacature site.
Competentie	Zelfstandig leren & reflecteren. Ik kan onderzoeken

Bijlage 4. Interview vragen MT.

Beste MT-er,

Zoals je weet ben ik met mijn laatste opdracht voor mijn opleiding SEN – gedrag bezig. Mijn onderzoeksvraag luidt:

Welk docentgedrag, met bij behorende competenties, kennis, vaardigheden, attitudes en persoonlijke eigenschappen, kan een positieve bijdrage leveren aan de leerling-betrokkenheid?

Wil je de onderstaande vragen beantwoorden en het voor 1 juni retour sturen?

Al vast bedankt,

Jolanda van der Weide.

Topic: Docentgedrag en leerling-betrokkenheid:

1. Welk docentgedrag verwacht het MT m.b.t. leerling-betrokkenheid?
2. Is de leerling- betrokkenheid vergroot sinds er gewerkt wordt met een portfolio?
- 2a. Worden er ook minder leerlingen met een gele kaart de klas uitgestuurd?
(kun je dit ook aangeven in getallen?)
3. Aan welke voorwaarden moeten de lessen voldoen om de leerling te betrekken bij het leren?
4. Welke didactisch werkvormen dragen bij aan de leerling-betrokkenheid?
5. Welke (ortho) pedagogische handelingen dragen bij aan de leerling-betrokkenheid?
6. Welke verbeterpunten zijn er t.a.v. dit onderwerp?

Topic: Docentgedrag en leerling-motivatie:

1. Welk docentgedrag verwacht het MT m.b.t. de motivatie van de leerling?
2. Is de motivatie van de leerling vergroot sinds er gewerkt wordt met een portfolio?
3. Aan welke voorwaarden moeten de lessen voldoen om de leerlingen te motiveren voor het leren?
4. Welke didactisch werkvormen dragen bij om de leerling te motiveren?
5. Welke (ortho) pedagogische handelingen dragen bij om de leerling te motiveren?
6. Welke verbeterpunten zijn er t.a.v. dit onderwerp?

Topic: Schoolaspecten en de leerling-betrokkenheid.

1. Op welke wijze worden de leerlingen nu geactiveerd om op school mee te denken?
2. Welke verbeterpunten zijn er t.a.v. dit onderwerp?
3. Zijn de gele kaarten aanzienlijk vermindert sinds de invoering van het VCA?
4. Welke verbeterpunten zijn er t.a.v. dit onderwerp?
5. Zijn er aanwijzingen dat de sociaal economische / culturele achtergrond van de leerling de leerling-betrokkenheid beïnvloeden?